

Minimalismus

Minimalismus bývá v našich končinách obvykle spojován s nekonečnými repeticemi, s jakými přišli Phil Glass a Steve Reich. Tento pohled je však příliš zúžený: minimalismus je mnohem širším jevem a zasahuje do všech druhů umění (sochařství, malba, poezie, fotografie, film atd.). Je to zvláštní přístup k umělecké tvorbě, který na jedné straně vychází z myšlenek Erika Satieho (jeho koncepce „musique d'amébleument“), na druhé straně pak z tvorby výtvarníků jako třeba Kazimír Malevič nebo Piet Mondrian. Zároveň však Satieho estetika oproštěnosti ovlivnila vrcholnou tvorbu sochaře Constantina Brancusiho, z níž výtvarný minimalismus také vychází.

Minimalismus staví do centra pozornosti elementární jevy a procesy. Zaměřením na ně, dochází ke změně vnímání – podobně jako při pohledu do mikroskopu. Je vlastně kritikou povrchnosti konzumního přístupu, který vyžaduje neustále nové a nové podněty (všimněte si, že televize se bojí ticha jako čert kříže...).

V minimalistických skladbách posluchač nezdědka ztrácí pojem času: zažil jsem provedení skladby **LaMonte Younga** *Just Charles*, kterou hrál jím speciálně vyškolený violoncellista Charles Curtis. Nad stálou prodlevou tónu *C* zaznělo vlastně jen několik intervalů v přirozeném ladění – oktáva, kvinta, septima ... Početné publikum ve foyer berlínského Festspielhausu sedělo většinou na zemi a poslouchalo jako očarované. Zdálo se, že je to chvilka, ale když to skončilo, ukázalo se, že to trvalo téměř čtyři hodiny!

Minimalismus mění navykloou představu hudebního díla: velmi často zde dochází ke zvláštním akustickým efektům. V raných skladbách Reicha i Glasse slyšíme hlasy, které nikdo nehraje, ale které vznikají v mysli posluchače. Skladbu **Jamese Tenneyho** *Not Having Written a Note for Percussion* tvoří jediný virbl, na kterém se dělá do poloviny crescendo a v druhé půli decrescendo. Tím, že se však hraje na veliký tamtam a celý proces je roztažen na více než dvacet minut, vzniká zde takové bohatství barev a složitých akustických procesů, že všechny slavné symfonie devatenáctého století proti tomu blednou... Hudba **Philla Niblocka** se zase skládá pouze z dlouhých tónů zaznívajících v hustých mikrointervalových souzvucích – tímto způsobem však vznikají interference a složité děje ve svrchních tónech. Dá se to přirovnat k hologramu: kdo nedokáže správně zaměřit pozornost, nemá z toho nic. Kdo to umí, tomu se otevře úplně neskutečný, kouzelný svět.

Jiným autorům, jako jsou třeba **Hauke Harder** nebo **Markus Trunk** jde především o bezprostřední prožitek čistého tónu, jde jim více o kontemplaci než o akci, která chce působit „zajímavě“. Ani stejné věci nejsou nikdy úplně stejné!

Minimalistický styl vyžaduje většinou odosobněný tón, kultivovaný (ale bez vibrata!). Je třeba snažit se o maximální vyrovnanost zvuku. Z napětí mezi nedostižným ideálem a lidskou snahou přiblížit se mu vzniká zvláštní půvab této hudby (je ovšem třeba přijít mu na chuť!).

Minimalismem se budeme zabývat i dále – shánějte si materiály, prozkoumejte internet! Zdaleka to není jen Steve Reich a Phil Glass. V pochopení tohoto jevu vám může pomoci i minimalismus výtvarný (např. Carl Andre, Donald Judd, Sol LeWitt, Agnes Martin, Robert Morris, Frank Stella, Richard Serra atd.).

Hudební minimalismus usiluje o maximální preciznost velmi prostých zvuků. Není to tak lehké, jak se zdá...

Zdraví,
Jaroslav Šťastný

P.S. Příkládám ještě komentáře ke dvěma skladbám, kterými bych se chtěl s vámi zabývat. Psal jsem je loni pro vaše předchůdce a jsou dosti adresné – letos mi ovšem připadá, že platí v podstatě stejně i pro vás.

James Tenney: *In a large, open space.*

Toto dílo představuje zajímavý přechod mezi aleatorikou a minimalismem, tedy styly, které bývají obvykle kladeny do opozice.

V *In a large, open space* se setkáváme pouze s tónovým výběrem (který tvoří vlastně harmonické spektrum tónu F_1). V rámci tohoto výběru je možno se pohybovat volně (podle rozsahu nástroje) – podobně jakoby šlo o aleatorní model s možností permutací a návratů. Zároveň je však tento „model“ roztažen v čase do té míry, že se sám stává skladbou – není zde už nic jiného. Tím se přibližuje minimalismu, který zkoumá působení co možná nejjednodušších materiálů a procesů na lidské vnímání. Minimalismu také odpovídá pojetí tónu (tichý a vyrovnaný) a odosobněného výrazu.

Podstatná je v této skladbě nepřítomnost jakékoliv vnější kontroly – skladbu nikdo neřídí, vyvíjí se sama. **Kontrola je zde nahrazena sebekázní.** (V tomto ohledu vás, zdá se, čeká ještě velký kus práce na sobě...!)

Jiné pojetí minimalismu představují ***Rational Melodies* Toma Johnsona**. U tohoto autora jde o velmi striktní, poměrně přímočaré procesy. *Rational Melodies* je sbírka krátkých jednohlasých skladeb pro libovolné nástroje nebo jejich kombinace. Oktávové transpozice jsou možné, stejně jako hra v unisonu a oktávových zdvojeních. Nástroje se rovněž mohou střídát. Je však třeba pro každou skladbičku najít odpovídající tempo, dynamiku a tónový charakter. Přestože noty působí poměrně primitivně, není zdaleka tak snadné tuto hudbu zahrát – to jsme si ověřili. (Jsem docela zvědav, jak si s nimi poradíte u zkoušky ...)

Obtížnost této hudby není technického rázu, ale spíše psychologického. Jsou zde narušovány vaše představy o hudbě: jednoduše vyhlížející noty vedou automaticky k poklesu pozornosti – tu je však třeba udržet na mnohem vyšší úrovni, jinak jste hned vedle! Nedají se zde aplikovat navyklá interpretační kliše – jednou ze snah minimalismu je očištění hudby od předstíraných emocí.

To, jak k těmto skladbičkám přistupujete, prozrazuje hodně o vašem vztahu k hudbě. Právě toto setkání může být pro vás podnětem k zamyšlení, co pro vás hudba znamená. Jaká je vaše hlavní motivace pro hudební dráhu - přijímat na pódiu ovace? Potřeba se nějak uživit?

Potřeba se ukázat? Nebo snaha proniknout hlouběji do tajemství hudby? Co je váš sen, za kterým chcete jít – hrát v dechovce? Nebo obehrávat běžný repertoár v provinčním orchestru? Chcete se podbízet nízkému vkusu nebo jej chcete svým působením změnit?

Je pro vás důležitější co hrajete nebo vaše reputace? (Tomu prvnímu zatím mnoho nenasvědčuje...) Dokážete se za nějakou hudbu postavit – a jaká hudba to bude?

Možná jste zatím pro samé cvičení na takové myšlenky neměli kdy, ale začíná být na čase i o těchto věcech zauvažovat.